

ДУЖҮТ АЖААЛДАЗЫН
УЛАМ ДҮРГЕДЕЛИР

«Союз-12» корабльдин
ужудуушкуну

демдеглээн. | хүүсэттинген. Ол чөднш-

шарти шайбалири, тукум-
чида № 2 АТБ-ни коллек-
тив челигини асдайд
турар. Топпа-таломторке
шайбалири коллектив
дизайн программаси 109,4
тукумдигар. Ол колдугу
сезкидиги бады-дизайн со-
гукуларуни кийгиртгар.

Укум-дизайн моторстер-
ли бригадиги А. С. Шогол,
комсомолу-акияктарини бри-
гадиги Вактор Шабалин,

динин директору Григорий
Георгиевич Глуховту Тыва
АССР-ни Дээди Советини
Президиуму Тыва АССР-ни
Дээди Советини Президиу-
муну Хундада бижин биле

Харьяагаа, чойнуу амьдалаа хандлагынзгаага урьдчилж ажлын дээр ооаа оруулгасл хүнүдэн бээр 60 оршайн-биле хообастай хандлагынзгаагын оо-Хемчик район комбинатын директору Григорий оргогчлал Глухоту Тыва АССР-ни Дэлэ Союеди-оргогчлал Тыва АССР-ни оо Союеди Прездуму-ч хүнүдэл баян биле

Хүннүң айтырыы — бүгү-ниитиниң өөредилгези

СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунун пленумундан

Бүгү-ниити өөредилгези шилчирин доозар болган ону улам ыңай сайдырайттайымдар талазы-биле СЭКП ТН-ниң докталазын районда кууседии турарынын дугайын партиянын Чөөн-Хемчик райкомунун пленумунга чугааламкан. Ук айтырыг талазы-биле илеткелди СЭКП райкомунун секретары Т. Ш. Сарыгдар кылган.

Бүгү-ниитиниң ортумак өөредилгезиниң ажылын улам экижидерине районун партия организациязын боттук ажылдарын чоруткан. Районда ортумак 10, сес чылдын 11 школа болган 12 консул-пунктулук бир кезежэки школа ажылдап турар. Эрткен өөредилге чылдында ажылчын аныяктарнын кезежэки школазынга өөренип турганнарда 108 кижжи өөредилгени, чедикши-кининиң дооскан, 633 кижжи дараазынын класстарында илтизген. Ажылчын аныяктарнын өөредилгезин экижидер талазы-биле Чадаананың № 1, Хондереги, Теве-Хаа школалары, ол ышкаш АТБ, сугтарылга системанын эргелели, «Большевик», «Ты-

ваз совхозтарнын дирекциялары ажи ажилдап, аныяктарнын өөредилге-кижидилгезин бедик деңгээлде болду-рарынга дуаалаан.

Бүгү-ниити өөредилгенин хоойлузу боттандырар талазы-биле чедикшиктер бар-даа болза, аныяктарны өөредилгези хаара тударында улук четпестериниң бары пленумга илерээн. Эрткен өөредилге чы-лынын агаинде хой ажылчын аныяктар кезежэки школа-ларга ортумак эртемни чедип алырын илергилээш, өөренип турган. Чамдык бугурулге, ажил-агыйларын удуруткучу-ларын аныяктарнын өөре-нирине таарымчалыг байдал-дарын тургуссазын-биле хой кижжи өөредилгезин үскен. Илтиз чижектерге Чадаанада көжүп чоруур № 463 мехко-лоннада, райлада, «Суг-Хал», «Алдан-Мадар» совхозтарда партия организациязын айткан. Мехколоннада 61 аныяктар өөренип турган, херек кырында өөредилге чылы-нын төнчүзүнге чедир 2-ле кижжи өөренип. Райдо коллек-тивинде 47 аныяктарда илтиз кижжи өөредилгези хаара туг-

тунган. «Суг-Хал» совхозун Суг-Акс суурда консул-пункт ажылдаанын-биле 40 ажыг аныяктар өөредилгезин үскен. Илтиз чоруктар өске-даа колхоз, совхозтарга бол-гулаан.

Чугааламкан айтырыг талазы-биле «Искра» колхозта парком секретары С. Хертег, «Сельхозтехника» Чадаана каттыжышкынында партия аге организациязын секретары В. Селин, Алдан-Мадар кыды Сөвдизиниң даргазы А. Ондар, Суг-Акс ко-дээ Сөвдизиниң даргазы К. Ос-кал-оол болган өскелер-даа са-нал бергенер.

СЭКП Тыва обкомунга бо-ро кезижүгү, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлениниң Даргазы М. К. Мендуме партия райкомунун пленумунун ажы-ламыга киржи, улус өөредил-гезиниң талазы-биле районун мурунда салдымал турар со-рудаларга доктаап, делтер-гей чүве чугаалаан.

Чугааламкан айтырыгта хамаарышкан доктаалды пле-нум хулаап алган.

М. ДУРГУЖАП.

КОНТРОЛЬДУ БОЛГАШ НЕГЕЛДЕНИ КҮШТЕЛДИРЕР

Столоваялар, болгаш ресто-раннар тратениң коллекти-вине партия организациязы-ның мырыдай чаа болуп эрт-кен отчёт-сонгудалыг хура-лынга отчёттуг үенин илти-зле партияны организаци-зы болгаш партияны политиктиг ажылдык эвези бедикни ба-за партия организациязынын салдары тратениң удурутуга-зынга дэштиг болганын демдегелээн.

Тоску беш чылдын илти-зириниң үшкү чылымын «Сес айларынга барган салдарла-зын» планы 104,2 хуу куу-сеттинген. Планда ажыр 162 муң рубльдин продукцияны саңгарган. Бодунуң хуула бү-дүрүлгезиниң продукцияны бүдүрүлгезин болгаш сайгара-рынны планы 100 хуу куу-сеттинген. Салдарыга чырыг-дарышты кампаалазы 3,6 муң рубль болган, күш-ажыл-дың бүдүрүлгезин бир ажил-дап турар кижиге хамаарыш-тыр алырга, эркен чыгыш-кызылган 2 хуу өскен.

Учурда демдегелеттинип турар чедикшиктер болза, бүгү партия организациязы-ның болгаш коммунистерниң кылдып чорутканын организаци-зы, кижидилгезиниң ажилымын база коллектив иштинге ка-ларынга киржи, улус өөредил-гезиниң талазы-биле районун мурунда салдымал турар со-рудаларга доктаап, делтер-гей чүве чугаалаан.

Чугааламкан айтырыгта хамаарышкан доктаалды пле-нум хулаап алган.

М. ДУРГУЖАП.

Отчёттар болгаш сонгудалар

дугайын чугааламкан. Олар административ, партбиро ба-за профсоюз организаци-зы бир деминг ажилда-ла чорутуу дээрлик боттары-ның салдарында чугаалап турганнар. Ол организаци-лар бүдүрүлгези болгаш хой-ниити ажилымыга хамаарыш-каны кемчелериниң намы ажил-дап кылдыр болган ону бут-тандырар ужураат.

Илеткелди болган хуралга сагал берген коммунистер партияны тургузушкунуң чугула айтканын, тодар-гайлаарга, иштининиң куу-селдезини хыяларынче кичээ-гейин улаптырып турган. Оон ыңчаар тургустуна бер-гени таварыла эвес. Муруну-да болган хурадаларын илти-зириниң куу-селдезин калдып болганын дээрин кылган-даа айтканын турган. Оон тү-рүлгези эвези хой чугула ай-тырылганын көдүргөн до-ктаалар куу-селде эки артып-каап турган. Чижээ, Кули-нарын (ажи-чем белет-кээр) чөвүлениң ажилы-нын дугайында, коммуни-стер Краюкин биле Попови-ч

дээрлик коммунистер ботта-рынның салдарында чуга-лап турган.

Хурадаларын эркенгел белет-кее, агаа хулаап алган илти-зириниң куу-селдезини хы-навай турары дээр партбиро-ну шындыг шүтүмүчүлөө. Ылаңгыя коммунист элтер Богомыкова, Рыбалкина, Ма-тсон болган өскелер-даа ол

жилер кол бургулайында хер-рөөкөөр болган. Ыңчалаа-даа эл Попович ону херекке алаан. Бо чылдын июль ай-да партия хураалында эл По-повичиниң отчётун дыңнаап, хереккерлер чөвүлениң ажилында четпестерин чы-галдырыпче улаптыг хой са-лдарын берген болгаш ажилды экижидерин хура-ла

дан агаа дааскан. Э. М. По-пович хураалдың илтизирин куу-сеттээ.

Ол ышкаш коммунист В. К. Синичкина база партияны даалганы херекке алаан. Ол комсомол ажилын харыылаар даалгалыг турган, чуну-даа кылбаан, ыңчангаш тресте ажилдап турар комсомол-чур партия организациязы-ның ажилын дуулаанынча бооп шылаан. Оон туржук, тресте ажилдап турар 100 ажил аныяктарын чүткө он беки комсомолчулар болуп турары В. М. Синичкинаны халеттээ. Ол эвези салып кезижүгүлөргө комсомол ор-ганизациязын хурадалары конугу ховар болуп турар. Комсомолчулар бүдүрүлгезин мурунчалар болган солун чүдүлгезиниң элтизирини болайн турарлар.

Партия организациязының ажилында үстүнде сапаттын-ган болган оон-даа өскө чет-пестер болза, партбировун, оон секретарының контроль-нында тыптып үйүп турган

Политиктиг өөредилге чылынга уткуштур

ПРОПАГАНДИСТЕРГЕ

Пропагандистин хундулук болгаш харысалгалыг хулаа-гезин 15 чыл дугузунда ак сеткилдиг кууседип келген кижилериниң бирээзинге Барыш-Хемчикте «Шенкээр» совхоз-туң Биче-Тей салбырында аге политшколаның пропагандизи Чамыш Орушкунуң Чамыш-оол хамаарыш. Оон аныяк пропагандистерге чамдык арга-сүмезин моон адаанда парлады-ыс.

Кичээлди эгелдерге, оон баштайгы организациг кез-еэн суу барымдалап эрттир-бейн, шындыг негелделик чо-руулар болза, ол дараазында кичээлдериниң шынарын бедик-дер база дыннакчыларын кичээл шыг үзөр чорутуу бол-дурбас. Ыңчангаш кичээлдер-нин баштайгы хүнеринде партия, профсоюз, комсомол болгаш өске-даа хой-ниити ор-ганизациязынын удуруткучу-ларын чаалап олурштурган, кичээлдер чедирин, кичээл-дин чүрүмүн, оон ужу-утка-зын болгаш харысалгалын дугузжун алаа эки. А дыннак-чыларын аразында төлөт-түг, негелделик кижини по-литшколанын даргазынга со-гуур болгаш өске-даа чугула чүдүлгезин чугаалажып алыры ажылдыг.

Кичээлдер шуудай берген-де, пропагандасты дыннакчы бургузуун кичээлге канчаар харыылаанын азы дыннакчы-нын кылган илеткелдини шы-нарын дугайын тус-тус кем-чектерге үнөлөөш, ону ол-да кичээлде дыннажып бээр. Бо

чорук ол кижиниң өөредилге-зинге-даа, өскелерге-даа өөре-дилгиз болур. Ол ышкаш про-пагандасты дыннакчылары-биле быжыг харысааны тудуз, аразында хундулук чорукту чедип алыр.

Кичээлдин егезинде азы сө-лүнде пропагандасты кол тема-дан аңгыда, Совет Эвилелинде болгаш даштыкка болуш-куннар, республика, ра-йонда, чурттап турар черин-де ажил-агыйнын байдалын чугаалап бээр болза ол ар-тык болбас ужураат. Ыңчан дыннакчылар хойну билш алыр.

Пропагандасты кижжи боду-нун дыннакчыларындыг кым-нын эки өөренип турарын, салгал-чүрүмү ажил дээрин база кичээлдериниң үсейин ту-рарын, быжыг билгини шин-гелдиг ап келгенин коллек-тивтин хаа солунунга, агит-хуудустарга бижи, оларын ажилдап турар черлеринге дыннажып турар болза, өөре-дилгиз болур деп боозар мен.

Дыннакчыларын хой-ни-тичи, ажил-ижинге хандык-

БЕЛЕН МЕН

Чөөн-Хемчик районда СЭКП-нин XXII съездин атыг сов-хозтун Хондереги салбырында марксизм-ленинниң үн-дө-лөтүн өөренип политшкола-га пропагандастын ажилдап тур-ганнар. Бо өөредилге чылынга по-литшколага салбыра келээ ажил-агыйнын специалистери, ажилдар, келээ Советтик де-путаттары, агитквартиралар-нын даргалары, клуб, асли, са-дыг ажилдакчылары, илтиз-биле 30 ажыг кижжи хаара туг-тунар.

Олар эрткен өөредилге чы-лында өөренип ужураат про-грамманы чедикшилик доос-каннар. Ылаңгыя түннел ки-чээлдерге дыннакчылар: сал-бырын эргелекчи Төвүш Доржу, школа ажилчыны ком-мунист Сат Сандан, аслиде ки-чээлдерге башкы Монгуш Манчуу, экинч. Ангыр-оол Сат, башкы Сат Ношой-оол болган өскелер-даа быжыг билгилери-ниңгелдиг алганын көргүскен-нер. Олар өөредилгезин улам-чылаалар.

Политиктиг өөредилгениң эгелээр хүнү—дыннакчылар-ын амыдарылынга база бир өөрүшкүлүг болушкун болур. Чүге дээр, кижжи бүгүдөй ниити билгини улам бедик-диг алырынга сонугураалыг бола-ныдан баштайгы кичээлге бү-гү тала-биле белеткелдиг, өө-рүшкүлүг чедип келер болгай.

Пропагандистин хундулук болгаш харысалгалыг ажи-лын ам он чыл иштинде чо-ру-туп келдим. Бо үениң дугу-

зунда алаан арга-дуржулга мөөнөттинген. Дыннакчылар-нын кичээлге сонугураалыг бо-лур болгаш өөредилгенин шы-нары пропагандистин кол ха-мааржыр. Ыңчангаш пропа-гандист бодундан, дыннакчы-лардан улук негелделик болур. Чогууна моон ужурунган мен өөредилге чылы эгелээриниң мурунда дыннакчылар-биле тус-туста беседалажышкыны-ны кылдым.

Мен программа-биле таныш-каш, өөредилгези херекетти-нер чогуур литератураны, бро-шюраларын, өөрүгү мате-риалдарын чыны алдым. Ки-чээлди эрттиреринге болгаш дыннакчылар-биле ажилда-рынга чогаалкыч чорук не-геттинер. Кичээлди күдү де-неге, чалгарааныг кылдыр эрттирер болза, ыңчан про-пагандасты дыннакчыларын хун-дүкелди болгаш сонугураалын чаалап ап шыдаас. Ыңчангаш чаа өөредилге чылында кичээл бургузун дыннакчыларга ажи-кы, солун кылдыр эрттирер дээр баш удуз белеткелди кылган мен.

Чаа өөредилге чылын пар-тияны XXIV съездинин илти-зирин боттандырар та-лазы-биле СЭКП-нин болгаш совет күрүмнениң даштыкы по-литиктиг ажил чорудугазын өөренирине турсааткан тускай кичээл-биле эгелээр-бис.

С. АЛДЫН-ООЛ, пропагандаст.

Иваново областа картофелди кидин тү-кү ажаап ап турар. Эрткен чылдыңта болаарга, картофелди поду бо чылын оон 3000 гектар хой бооп турар.

«Тейковский» совхозта картофел ажаап алыр ажилды организациг чорудуп кел-ген. Ында коммунист В. Исаковтун эве-нозу шыгарап турар. Комбайн бургуз

хунуң-не норма баугаар бүдүн чартык гектарын картофелди ажаап алыр норма-лыг-даа болза, илтиз эвези эвес гектар-дан ажаап ап турар.

ЧУРКУТА: В. Исаковтун эвенону карто-фель ажаап ап тур.

И. ДЫННИННИң ФОТОУ, (СЭТА-нын фотохрониказы).

Кызыл хоорайда харылаа белдиринин партия хураалыг эконоимиктиг өөредилгени организациаарын экижидер хемчеглер дуга-йында чугааламкан. Тус-тус чехтерге про-пагандасты-биле эртем-билим бедик, дур-жугалыг стацинны быжылган. Автоматтыг телефон станциның начальниги комму-нист В. А. Ермолаев эконоимиктиг билгилер-ниң үндөзүнүн өөренип школага пропаган-дистээр. Страхованиа цегиниң ажилдан-чыларын өөренип ыңайг школаныңга А. Е. Лыкина кичээлдер эрттирер. Ол—ур чыл ажилдаан дуржугалыг пропаган-дист болгаш партияны даалганы ак сет-

килдиг кууседип келген. Телеграфта ажил-дап турар аныяктарны өөредилгезин Р. М. Шемцова удурут. Хоорайнын харылдаа белдириниң кол инженерин, хой чылдааа пропагандастыг келген коммунист Г. И. Насиринов эконоимизин болгаш бугурулгени эргелеп башкаарынын үндөзүннениң школаныңга ажилдаар.

Амгы үеде харылаачылар өөренип ки-риптеринге белен. Өөренир черлер бар, ки-чээлдер эрттирер хүнерин тодораткан.

ЧУРУНТА: пропагандаст Анна Ефимовна Лыкина дыннакчылары биле чугааламжып-ор.

А. МЕЛЬНИКОВТУҢ ФОТОУ.

ДЭЭШТИН БЕДИДЕР

Бо өөредилге чылында бисте-политшколаларын болгаш дыннакчыларын саны өскөн. Бир эвес эрткен чылдын азы-бүрү 49 политшколага 1200 кижжи өөренип турган болза, бо чылын 1500 ажыг дыннакчы-лыг 68 политшкола партияны чы-рыдышкынынын четкиниге ажилдаар. «Кызыл тараачын», «Саян», «Өөк» - совхозтарга тус-тузуула 140-ден 170 че-дир ажилчылар өөренип. Тур-нар хоорайга беш чыг ажыг дыннакчылыг 24 школа эконо-имиктиг өөредилгенин тускай программаларын баугаар ажил-даар. Пропагандастыг шы-рак билгилер, ажилдар күе-диг, чүтүлүгү эштерин илтиз тоюулаан. Ылаңгыя эконо-имга өөренип школаарга тускай эртемниг кижилерин кырген.

Партия аге организацила-ры, бугурулге, ажил-агый, ал-бан организацила чедириниң удуруткучулары өөредилге чы-лын организациг эгелээр, по-литиктиг билгилерин уду-

тур анаар. Кичээлдер эрттир-ериниң тодаргай графигин тур-гускаш, ону шындыг салгып, дыннакчылар шуну көп турар-ын чедип алыр бис.

Чоокта чаа эрткен семина-рга номчутуунан лекциялар, берген сүмелер пропаганда-стерге дуулажы болганы чуга-аа. Политкыдышкынын ка-бинеди болгаш партия райко-мунун чынында методиктиг че-вүлел пропагандасты эштерге доктаамал дуулаалар. Полит-тиг болгаш эконоимиктиг өөре-дилгези дуулажы материалдар-ын паралап турар «Политичес-кое самобобразование» журналы, «Экономическая газета» солуну чыгылып алырын про-пагандастыг сүмелеш турар бис.

Политөөредилгени органи-заастарын экижидип турган, оон дэштиг билгилерин чедип алыры — бистини согулааныс.

М. СУНДУИ, СЭКП Биче-Хем райкомунун пропагандаст.

МАЛЧЫН-БИЛЕ ОДАРГА

Хонделенин шээр мал ода-рларынга кодан-кодан хой бол-гаш өшкү чаптыла берген чо-рулар. Шээр малдын коданары чайлаагына эки денгиз дини алган, күсү оларларже килчелен, немелде семиртиге-ни ап турар. Кодам өшкү күс-кү оларда маажын өткүт, оон кадарыш өшкүлери өөрүгү-гады дайгырылган, келээни-де бичелек тей кырыла ачкын өртөй баалаш. Хемчик-тин делгемнеринче шилей ба-радаан тур.

Малчын-биле чугаалажып, оон ажил-ижин сонугураар дээр олче улаптым. Малчын менни эрде-биле хулаап алды. Ол болза Барыш-Хемчик ра-йонда «Барлык» совхозтун Хонделен салбырында өшкү-кадарыш Кужугет Биче-оол болду. Хойундан «Шин» со-лунун дүрүп каан бир дугаа-рын унутп эскеп, ажил ора, малчын мынча диди:

— СЭКП Тыва обкомунун Х пленуму Тыва АССР-ге хой ажилын улам ыңай хөгжүдө-ринин хемчеглериниң дугайын чугаалажып көргөниң сеткил ханымын-биле бо солундан номчудум. Бүгү ажы-ишчи-лер-биле бир демей, пленумун доктаалын кууседиринге боту-рун салышкынымын киирер дээр ажилдаар ажаар мен. Өш-кү мал бистин хай-лаптыг Хонделенге аажок тааржыр. Бо өсүүчүлүк мал болур ийин. Ангор өшкү база арбын про-дуктузу берип турар. Бо мал-ды чеди чылда ажаап, оон баш санын өстүр-гези эвези-даа бол, үлүмүнү киирип келдим.

Биче-оол Арбайович Кужу-гет «Барлыктын» мурнакчы ишчилериниң одурунда тур-жун, күш-ажылчы чедикши-ни чедип ап турар. Торуру 301 өшкүзүнүн аялалашкы-нын эки организациааш, 299 аяланын менди доруктарган болгаш өшкү бургузун оонаш-тыр 800 грамм чонкту алган.

— Өшкүнү кыштап менди ажарынга чыдыг кайжаа, эки

одар херек. Ыңчалаа-даа анаа база бир чугула чүве—олар-нын чайгы, күсү семиртилге-зини база өдөржидерин чогуур үеинде организациаары, аял-ларын чай ортузу эртип чорда, узуң тускайлаары болур. Бо дугайын мурнакчы дуржула-дан өөренип ап, хой чылда малчынаан хойжуларын арга-сүмезин ажилдап тур мен—дээр, малчын өшкүлериң дай-гырып кады.

Чайын малчын коданын Алаштын Курга-Кара-Сутун оларларынга үш улаа кезип турган семиркен. Кышта-лашкына белеткелди эки чо-руурун, Утуру Тулаан-Барада кыштаанын кайжааларын се-лтен алган. Илтиз 3 тонна ажыг кургаг өдөкти болгон. 10 төн-на сагенин кезип, кыштаанда чедирип алган.

Кодам өшкүзүн Кужугет Би-че-оол таваар одаладып чо-рууту.

С. ТАВА-САМУУ.

КОСМОСЧЕ ЧАА ШУРААШКЫН

(«СОЮЗ-12» КОРАБЛЫН ЭКИПАЖЫ ВАСИЛИЙ ЛАЗАРЕВ
БОЛГАШ ОЛЕГ МАКАРОВ-БИЛЕ ЖУРНАЛИСТЕРНИН УЖУРАШКАНЫ)

Журналисттерге ладчы болгон ол паралаа конференция-
дан ужуушук космонавт Со-
вет Экипалын ийи таптар
Мадамыр В. А. Шаталов
ажыган. Василий Лазарев
биде Олег Макаровтун кораб-
лынын «экипажы биле ол та-
ныштырган, элечегил ужу-
дуушуктун кол сорууга анык
дугайын, чедирки ракетаны
база кораблында бодун канчаар
бетектезин, космонавтарын
элечегил ужуушукка бе-
ленини дугайын чуугалаан.

«Союз-12»-нин ужуушук-
куну бистин чуртуну моон
мурунда бо талазы-биле ше-
нелдерин уламчылаа бо-
лур. Бистин кораблыне орби-
тан, америк «Скайлаб»
станциянын ийги экипажы-
нын ужуушукту доостун
турда эгелзэн. Бо таварыл-
ган ажылга алган, совет ко-
монавтыларын болгаш бодун-
ин-да өмүрүмден космоска
ажылы доозун, черде дедир
эл келген даш оларга ба-
йыр чедирит тур мен — деп,
В. А. Шаталов чуугалаан.

«Союз-12»-нин «экипаж ке-
жигүнери, а ол ишкан ко-
монавт бетектезин Ю. Га-
гарин аттыг бетекте төвүчүн
уадуушукту. ССРЗ-нин ужу-
дукту-космонавты Г. Т. Бе-
реговой, ССРЗ-нин ужудукчу-
космонавты Н. Н. Рукавиш-
ников олар солунуларын, ра-
дионуи болгаш телевиденини
талазектеринин хей санын
айтырларына харыс-
лаанлар.

Космоска ужуушукка чер
кырыга канчаар бетектези-
нин дугайында журналисттер-
нин айтырымга «Союз-12»-
нин командири Василий Ла-
заревт харылаан:

— Космоска ужуушуктун
тускай аскерден онзагы,
тускай чуулдул деп чуугала-
н болур. Ол чогуу чүрөйбү? Ол
дээр, ужуушуктуну чаа
байлаа, хамыктыч мурчунда
дедик чок байлаа-дыр. Оон-
биле кады ужуушукка анык
ажылгаар космос техниказын
эл нарынн чок турар...
Ол ишкан космонавт дээр, че-
рде дедирит тур мен — деп,
В. А. Шаталов чуугалаан.

ол ужуушуктун аргаларына
бетектези-биле кады ийичи-
ле ажилдарын эртем ар-
галарын эл кааба-биле бил-
ген турар ужуушук.

— Корабль командиринин
чуугалаан чүрөйбү меңе ба-
за-ла хамаржыр — деп, Олег
Макаров уламчылап чууга-
лаан. «Мээң хүлээлгем хамык-
тыч мурунда инженер ажы-
лы болур — корабльдин систе-
маларын болгаш аппарат-
тарын ажилды хайгаара-
дыр-дыр. Ол дээр, команданы
оларнын кайи хире күсседи-
рин, чүү хире чазыг чок
ажылдарын хынаары болур.

Амгы үенин корабл дээр,
техника талазы-биле нарын
болушпаа, кибернетика кол-
лаан чүүл болур. Ол чок бо-
ла ужуушуктун программалы-
ныда кирип турар шенелде-
рини шунтузун кылыры бер-
ге.

Ужуушуктун үезинде ко-
раблдин командири биле
борт-инженерин аразына
хүлээлгелери канчаар хуваа-
рыт?

— Ол айтыргыч чамды-
зынга Олег Макаров биле ка-
ды харымал каапан бис —
деп, Василий Лазарев чууга-
лаан. «Чинээ, корабльдин ко-
мандири болгаш инженер биле
борт-инженерин аразына
улап-шылгыры-биле холбаш-
кан бүгү ажилдарын кылыр
апар мен. Чангыс сөс-биле
чуугалаага, бүгү ужуушук-
куну программаларын харыс-
лаар кижи-дир мен. Олег Ма-
каров бодуну хүлээлгезинин
дугайын тодаргыч чуугалаан.

Оон-биле кады эртем тала-
зы-биле шенелдерин кылы-
ры оон-оон хүлээлгези деп
шунт тускайлаары таарышпас
болуру демдегээр керек.
Ычангаш мен кандай-бир
дуржулга кылып турумаа,
борт-инженер ужуушуктуну
башкаар апар болбай.

— Кораблдин системалык
болгаш аппараттарын
чер кырыга болгаш космоска
шенээрини улау ыгалы бар
бе? — дээринин дугайын жу-
налистер айтырган.

Ол айтырмга космонавт
Николай Рукавишников ха-
рылаан:

— Бар болбайнаа. Кандыг-
даа система болгаш прибор
ужуушуктун үезинде ийи-ла
ажылдар апарын чер кы-
рыга кылган шенелдер көр-
гүзүп турар-ла, хары. Ын-
чалаа-даа деңиз чок байла-
ды, як хаагыг чоруктун,
радиациянын оларнын ажы-
лыга салдарын чүгө космос-
ка баргаш хынап көрүп болур.
Космос факторларын салда-
рынын хемчөөлү билдир чорук
техниканы улам сайгардып,
оон улам идегалды болурун
чедип алыр арганы берип ту-
рар.

Кижин төрөлгөстөңнү эртем
болгаш ажал-агыг хергеде-
рин хандарында черин кы-
рын чурука, тирттарынын
дугайын чуугалаан бээрин
борт-инженерден айтырган.

— Ол дээр, дыка улуг
ажык-дуузалыг — деп, Олег
Макаров харылаан. «Черин
агыг-агыг улаанышкындарда
чаптыган деңизкэрлеринин
оюу-хевирин алгаш, эртем-
деннер оон-биле руда байла-
тарын чыгар районнары
тывар, чер иштинин ол-шты-
нын хемчөөлү тодардыр,
кадаагыныга, үргөдөшкө
таварышкан үнүштерин че-
рлерин көөр, алактыг сөөдүн-
де, келзе ажал-агыг дуулура-
нын, бишкан-бишканын
илерлер аргалыг болур.

Ол бүгү соруугаларын шит-
пирээрине черин догаларын
орбитага унаагын космос
кораблында дыка улуг ужу-
дуушук. Оларнын дуузын-
биле бистин планетанын дыка
улуг хемчөөлүг черлерин
ишчилээр аргалыг.

Кижин төрөлгөстөңнү амыг
чериин бодусу байлаа улам
доузу-биле ажилгаар, кижин
илерлерин турар бодусу
чүрөйбү камгаларынын ар-
галыг тээр дээр улуг санын
санын турар. Ычангаш чер-
ин кырын космонавт ийичи-
дээр — амыг үенин эл чу-
лаа соруугаа бооп турар-дыр.

Космонавт Василий Лазарев
паралаа конференциянын
төвүчүндө оларнын алгаш
чоруп деп турары В. И. Ле-
нинин фотопортретин, а ол
ишкан Ю. А. Гагаринин
портретин чураан ымчылды
журналисттерге көрсүргөн.

А. РОМАНОВ,
СЭТА-нын тускай корр.

БАЙКОНУР космодром,
сентябрының 27.

ДОЙБАН ДАВААНЫН КОМБАЙНЫ

Чер кыры чаа-ла чырып кел-
ген. Эртенги хүн белик сынар
баштарында бээр дегелек.
Ыгылга хову-да таыччалы
көстирген чаагай — тарас
шөлдү хурен «Сибиряк» күчү-
дүл моторун дааш-шимаан-
биле эртенги иржыныи урви-
шан, чоргаар апарган чоруп
турган. Хову туралаанга чаа
чедип келген кол агроном Фо-
ма Иванович Бортников мыла
чаа-ла бетектеин турган ме-
ханизаторлардан кайгап айтыр-
ган:

— Дөө ол кымын комбай-
ны чыныгы эрте үнө берген,
бастырып турары о?

— Эрес ар. Дойбан Давая-
нып бастырып кирикпечи ол-
дур! — деп, аааа комбайнерлер
харылаан.

— Дойбаны мурнаар кижин
бар ае!

— Эр-хей, ол-ла болгай.

Дойбан Даваяныч механи-
заторлар эгелзеден бээр ам
чээрин ажит чылдар артып ту-
рар. Бо аразында күш-ажыла
мынакшылды ол кижин та чеже
гектар черин алдарган, чеже
тоина тарааны бастырган чу-
ву! Ажаап алышкынын се-
зону-даа эгелзедир. Дойбан
Даваянычтын комбайны ха-
мыктыч мурнай тарас шөлдүчү
үнер. Ол ажаап алышкын се-
зону доозуугаа тура дүшес.
Оон комбайны үрелин, оун
септарин-биле хей черге үе
артирил турган ыныг тавар-
ылга ховар.

Бо уазада бис оон комбайны

Улуг-Ажыкта чаагай сула та-
вычанын бастырып турда чеде
беривис. Ол комбайнын док-
таалы алган, подбошкынни
өзөн таарыштырып олур.

— Бо сезонда үрелишкын
болуп, чангыс шак-даа хире
ажаап турп корбедим. Бөгүн
харын подбошкынни өзө, өл-
түг чүве дег, уштуна берди
мынакшыл. Ынчалажок мону
азеринге шак безин четпедим.
Ам бодон болганмы бо.

— Че, чедик, бастырып
кааптын. Дойбан Даваяныч?

— Эгелзэн барган бөөр —
даап, ол хүлүмүрүп каагы.

— Черде чеже тоина чедип
тур?

— Маактапын канчаар ону.

Ажылдап-ла турар, бо-ла.

Ол аразында колхозтун кол
агроном Фома Иванович чу-
гаага кирип берди:

— Дүзүт ажаап алышкы-
нынын сөзүлү маадыры бо
болбозыкчы. Хүнде мырнай
дөрт норманы ап октап турар
эр-дир бо. Ажылдап турра,
амыр-ла! Машиназын билери-
лаа кончут. Ычангаш оозу
тура дүшес. Комбайнын база
боду септен алыр. Ажылдап
кирикпече, бичи-даа доктаап
дүвее, харын бункерден тарас
уруурарында-ла саадыл бээр.

Агрономун ону маактап,
аааа чоргаартапын турары-даа
чоптуг. Давая бодунун кызы-
ма күш-ажылы-биле, дынай-
гыг биче сеткилдери-биле, те-
лестин-биле колхозчуларын
хүндүткелди чаалап алган.

Дойбан Даваяныч ажаап
алышкын эгелзеден бээр со-
циалист чарыштын бирин
оуруунга чоруп келген. Ол
эртенги чыныгы сезонунда 900
тоина чыгы тарааны бастыр-
ган. А бо чыныгы сезон норма-
зы 370 тоина турда, 700 тои-
наны бастырып хүлээген.
Ам черк кырында 600 ажыг
тоинаны бастырган, аам өске
комбайнерлерден 100 тоина
мурнай берген. Хүнде бастыра
норма 14 тоина, а Дойбан Да-
ваяныч 50 тоина чедир бас-
тырып турар.

Дойбан Давая бодунун карак
кымы күш-ажылы дээр То-
раан чуртун лааи шааналы
— Ленин ордени-биле, Ленин
юбилей медалы-биле шаанат-
кан. Улус ажал-агынынын че-
динкинеринин дегелгези-
нин дөрт медалы оон хараан
кастаап чорур. Ол Тыва
АССР-нин алдаргыг механизатору
деп атты чедип алган.

Коммунист Даваянын ком-
байны доозунун бурулатты-
шан, ыгылга-ла шөлдү өрү
өскөтти. Дегем шөлдү ол-бо
үштарында чаагай тарааны
бастырып кирип күчүдүг хову
кораблынын дааш-шимаан
ана дүвүрүчүг чүве. Ажык-
тын чаагай тарас үнгөн шө-
лдеринге ажал-иш хайыккан.
«Тикелгее» колхозтун комбай-
нерлери тараанын ажаалазын
дүргөн доозар дээр ийгү-дүш
чок ажилдан туралар.

Н. АРАНЧАА,
«Шынын» тускай корр.

ЭВИЛЕДЕШКЕН РЕСПУБЛИКАЛАРА А

РСФСР: ылавылалдыг, камналгалыг

Череповецтин кан-прокат
заводунда ийи мун тоина ба-
зышкынын чаа пресс ба-
тайгы продукцияны берген.
Ону база яны-бүр хевир-
ледик болгаш леон-чиптер
кан херекселдерин бүүдүрүп
виштеринге таарыштырган,
моон мурундагы турган анаа-
гы прокаттын аргазы-биле ол
ыччаар алышпас турган. Бе-

дик ылавылалдыг-биле ыг-
лап турар болгаш аштын та-
лазын немей ажилдап кылы-
ры негетинчкери турар ол
чартык фабрикактарын ажы-
лаары машина туруктууларынга
металл чарыгаларын үштүн бир
кезегин чедир ээзекжер бол-
гаш күш-ажыл чарыгаларын
улау-биле кызырар арганы
бээр.

УЗБЕКИСТАН: өрүмнээр херекселдерин —
бүгү широталарга

Каршинскийн нефть тывы-
жынын черинге өрүмнээр хе-
рекселдерин чаа хевирин
ишчилерин совет, полша
болгаш чехословак тускай ар-
тементтер доосаннар.

Польшага болгаш Чехосло-
вакияга кылгылдап өрүмнээр

станоктар болгаш шикчедик-
чилер анаа шыгыг шылгал-
дын туткан. Ишталары кы-
лап турган, ол черинге-ле
оларнын конструкцияны
чамык эдилгелерин кылын
турган.

— Оларнын ажык-херекчи

саналдары дээр, Узбекстан-
нын өрүмнечилеринге өөрүп
четтиргенин ишчилерге ап-
тур бис — деп, полша «Воя»
заводтун төлөөлөгчизи Т. Во-
няк чуугалаан. — Ол саналдар

ЛАТВИЯ: республиканын эн дээр
чер андарыкчылары

Песенск районун Пине-
куль селения-дуржулга
станциянын механизатору
Валда Миклава Латвиянын
хереккен механизаторларын
азарына темпюн болган.
Латвиянын трактористеринин
28 мун кижин болуп санаттын
нын турар ол-бүлгезинин өске-
даа төлөөлөгчилери биле бир
демей. Валда Миклава 14 не-
гелдени күсседир ужурул
турган: чүз дээр черин ан-
дарынын чогуу ханызын
сагыр, ангазынын алдандан
кырыла чангыс ай ден болу-

БЕЛОРУССИЯ: чангыс машинанын үш
«тускай эртеми»

Минскийе машина туудунун
«Узник» дээр заводунда бо-

Делегей бо ХУННЕРАЕ

Нью-Йоркта ужуражышкыннар

НЬЮ-ИОРН. (СЭТА). СЭП
ТК-нын Политбюрозунун ке-
жигүнү, ССРЗ-нин лаштыкы
херектер министри А. А. Гро-
мыко сентябрь 26-да ГФР-
нын канцлери В. Брандт-биле
ужурашкан. Ужуражышкын
үезинде А. А. Громыко Гер-
маниянын Федеративтг Рес-
публиказын КНО-нун кежи-
гүнүнү хүлээп алганы биле
холбаштыр В. Брандтыга ба-
йыр чедирген.

Ол-ла хүн А. А. Громыко
КНО-нун Чингине секретары
В. Вальдхайм-биле ужура-
жып чорган. Ол ужуражыш-
кына ССРЗ-нин КНО-да док-
трамал төлөөлөгчиси Я. А. Ма-
лик олуршкан.

А. А. Громыко сентябрь 26-
да Япониянын лаштыкы хе-
ректтер министри М. Охирани

оон дилээнин баураар хүлээп
алган. Оларнын аразына
болган беседа үезинде кайы-
кайы-даа талага солугаалыг
бооп турар чамдык айтыр-
ларын, оон иштинде Япония-
нын премьер-министри Я. Та-
наканын ССРЗ-ге аян-чорук
кылып келиринге холбашкан
айтырларын база чуугала-
жып көргөн.

Ол-ла хүн А. А. Громыко
Нидерландын лаштыкы хе-
ректтер министри Ван Дер
Стул-биле ужурашкан. Олар-
нын ужуражышкынын
үезинде Европада айыл чок
чорукка болгаш КНО-нун Кол
Ассамблеязынын XXVIII се-
сиязынын ажылынга холбаш-
кан айтырларын чуугала-
жып көргөн.

КЯХТАГА БАЙЫРЛАЛЧЕ

МАР-нын Улустун Улуг
Хуралынын Президиумунун
даргазынын бирин ораакты-
кы С. Лувас сентябрь 26-да
Кяхтага чедип келген. Ында
кегел төлөөлөрүнн составын-
да ол ишкан камгалал ми-
нистринин бирин ораакты-
кы. Моодун улустун шериин
Топ штабтынын лаштыкын
генерал-лейтенант Г. Винод.

МАР-нын Лаштыкы херек
министерствозунун кидис
президентин Д. Хамбат,
МАР-нын Селетг аймак
комитетинин бирин секретары
И. Хасбаев, Иркутскте
МАР-нын консулу С. Целе-
дамба болгаш өскелер-даа

база бар.

МАР-дан аалчыларын со-
вет-моол кызыгаарга Бурят
АССР-нин Дээди Советинин
Президиумунун Даргазы
Б. С. Семенов, СЭП-ин Кях-
та райкомунун бирин секре-
тары Н. Ф. Елизов, Кяхта
хоорайнын ажалыг чоплар
депутатарынын Советинин
күсүмунун даргазы С. П.
Климов олар угуп алган.

Моол оюнулар ол хоорай-
га МАР-нын дээди шааналы
— Сүхэ-Барор орденин тын-
сырнын байырагына кел-
генер.

(СЭТА).

Чазактарнын шиитпири

ХАНОИ. (СЭТА). Вьетнам
Демократтыг Республиказын
чааа ВДР-нин Чилде элчин
черинин ажылы соксаткан.
Саятгыдаан оон бүгү акыл-
дачыларын кедиртир деп
иштинирлаан.

ВДР-ин Лаштыкы херек-
тер министерствозунун ВИА
агентиледи дымчыштыр ча-
лаан медетиледе ол дугай-
ын зынапкан.

ХАНОИ. (СЭТА). Мурнуу
Вьетнам Республиказын Ре-
волюстуг түр чааа Чил-би-
ле дипломаттыг харылааны
төр деп иштинирлаан. МВР-
нын ДХМ-ин тынамында
чуугалап турары болаа: «Пре-

зидент Сальвадор Альендедин
дүрүн баураар чааа дүңгөр-
лөп шериг аргаларынын түн-
нелиде тургустуган шыг-
ын байдалды урунунда
Мурнуу Вьетнам Республика-
нын Революстуг түр чааа
Чилде бодунун элчин чери-
ни ажылын соксаттыр бол-
гаш ол чуртта дипломаттыг
ажылдачыларын шунтуу
кедиртир деп иштинирлаан.

ХАНОИ. (СЭТА). Мурнуу
Вьетнам Республиказын Ре-
волюстуг түр чааа Чил-би-
ле дипломаттыг харылааны
төр деп иштинирлаан. МВР-
нын ДХМ-ин тынамында
чуугалап турары болаа: «Пре-

Итали

парламенти де

РИМ. (СЭТА). Итали пар-
ламент чайгы чалсар соонда
бодунун ажылын эгелзэн.

Чилде шериг аргаларын
холбаштыр итали чазактын
түржүнүн дугайында парла-
мент кежигүнеринин айты-
рын депутаттар палаталы
сентябрь 26-да чуугалажып
көрүп эгелзэн.

Сенат чуртта неперзэн хо-
лора аарыгын уруктур-
биле холбашкан айтырларын
чуугалажып көр.

Ук черин хайгааракчылары-
нын болан турары-биле алыр-
га, христиан демократ М. Ру-
морта банаткан «чөөн то-
ту» чааанын ажал-чорук-
туугаанын түнелдерин амы-
гы сессияга үндүрер апар.
Ол ишкан шыгын айтыр-
ларын — өртек-үенин аар-
даанын болгаш акша үнө-
нин куулуанын, чуртун
мурнуу талазында байдалды
база чуугалажып көр ужу-
луг.

ГФР. Вур-Рейннин улутпур
районунун машина кылар болгаш демир болбазыра-
дыр бүүдүрүлгелеринде калбак ажыл со-
сакшыкыны бооп турар. Ажылчыларын өр-
тек-үенин үгүлүнү аартаакшынынга,
капиталисттик мөчүтүлгелдин шыгын-
раанынга, ажалчыларынын дүрүм баураар
негелдеринден бүүдүрүлгө элдеринин ой-
талаанынга уаар идепкейлиг демисежип
турар.

Дессельдорфтан ырак эвесте Нойсте
«Ширбург» дээр карбидатор заводунун хе-
режкен ажылчынары ажал төлөвирин

ГДР-ДЕ СУББОТНИКТЕР

БЕРЛИН. (СЭТА). ГДР-ин
хамаатыларынын массалыг
субботниктери «Бистин хоор-
айлар болгаш суураарымыс
улам-на каас-чараш болуун!»
деп кыйгырткын ала-биле
артып турар. Оларнын
кирикчилери хоорайларын
болгаш суураарын чаатгайы-
дар талазы-биле яны-бүрү
ажылдарын кылып, бажы-
нарын септен, чаа-чаа, парк-
тарын болгаш сесеристерин

тудуп, оруктарын чааан, ту-
дуктарын чурттаар чер-
лер тударыга дуулажып
турар.

Республиканын чогууш
эки тура-биле ажал-иштин
ачылында 30 мун кижин як
септен квартираларже кө-
жүп кирген, ГДР-ин эң ба-
жын хамаатыларынга плавид
көрдүнгөндөн амыр 2500
олуттуг ажилдерин болгаш
урутар садтарын туткан.

ХУНТАНЫН
УУЛГЕДИИШКИННЕРИ

ЛОНДОН. (СЭТА). Делегей-
ге алдаржып, сураткаан шү-
лүкчү Пабло Неруданы Сан-
тьяго хооруктукени бола
шериг хунтамынын ханыг
үлгүлөгчилерининге улу-
сун килеэ-ошкынниг де-
мократиялык болгаш ко-
ммунисттик чилдерин
шылтыгынын күчүдүг
балзгалыг болган. Чилдин
эрп турар мезелерин бау-
раар алырга, кандыг-донжун
ажылдашкынын, кара-тура-
зында туруп хоругдашкын
болгаш иштер-сүрүшкүнү
нери айымында кудумчу-
ларынга бооп турда-ла, шү-
лүкчү-биле чарлын, байыра-
жып дээр чүс-чүс кийилер
чыгып. Рейтер агентиледи-
нин тынамында алырга,
хоорайнын хоорун шениттер
бүлээлгелер турган. Ынча-
ла-да кызылдамдыг хорук-
туугаа деген кирикчилери оон
кооптааннар. Олар шунтуу:
«Чил дегелерин», «Хос-
тала дегелерин», «Комму-
нисттик партия дегелерин»,
«Фашизм селесин!» — деп
кыйгырт салып турганнар.

таратканын — АП агентиле-
диндик. Улусчу чамыс
экип чааанын үезинде сол-
густуулар чер-чер аар-
галарынын төлөөлөгчилерин
шунтуу албан-хүлээлгелер-
инден дүңгөрүп.

«Вашингтон пост» солугун
корреспонденттеринин херек-
лөп турары-биле алырга, Сан-
тьягода болгаш чурттуг өскө-
лөп миссалы-биле туруп
хоругдашкын турар. Найы-
сылдаа солдаттар бичи-де
караалап кижилерин чүс-чү-
лү-биле туруп хоругдап ту-
рар. Уйымдар чирок биде-
каларда, шюлааларда, унвер-
ситеттерде ном-дептерлерин
ууутуп чоруп турар. Ном-
нары болгаш өскө-даа со-
луг, сеткүүдери кайы-ка-
маан чокка өртөдүй «уу-
ткаар чорук кедерзэн.

Уймээн үезинде Чилте
турган кижилерин чуугаан-
ны америк солундарда би-
жип турар. Чинээ, мырнай
чаа Сантьягодан эрт келген
экин Ф. Полакофф болаа
Нью-Йоркка болгаш паралаа
конференцияныга түве чу-
гааалап, шериг эр-чары-
зын холдуп 25 мун че-
дир кижин өлгөн бооп чаалаа
деп медеттеген. Полакофф бо-
луп-на кара-биле шериг
хунтамынын дунаадым бау-
раар уууткан алышкынын
башкыларын көргөн. «Демо-
кратияны баураар солугкай
Альендедин чааа дедик
турган деп кара чангыс ми-
диг чылдагы-биле кижилер
массалыг уууткан
турарын чилдер анза чууга-
лап турганнар.

